

Література

1. Вимоги МОН до посібників та підручників МОН України : наказ МОН України № 588 від 27.06.2008 р.
2. Гендина Н.И. Нормативно-методическое обеспечение учебного процесса в вузе / Н.И. Гендина, Н.И. Колкова. – Кемерово, 2000. – 170 с.
3. Гречихин А.А. Вузовская учебная книга: Типология, стандартизация, компьютеризация : учебно-методическое пособие в помощь авт. и ред. / А.А. Гречихин, Ю.Г. Древец. – М. : Логос : Моск. гос. ун-т печати, 2000. – 255 с.
4. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів : Додаток 1 до наказу МОН України № 588 від 27.06.2008 р.
5. Система навчального книговидання в Україні: можливості змін : матеріал для обговорення теми / підготували: Г. Касьянов, С. Клепко, Т. Варламова. – К., 2007. – 29 с.

БОЧАРОВА О.А.

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДІВ З ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ПОЛЬЩІ

Досвід європейських країн переконує, якою важливою є діяльність фондів та товариств, що популяризують знання про обдарованих учнів і допомагають їм. Варто зазначити, що в Польщі існує багато подібних установ, що надають фінансову допомогу обдарованим учням. Найвідомішими є: Національний фонд допомоги обдарованим дітям, Польська фундація дітей та молоді, Фонд допомоги молодим талантам Йоланти й Олександра Квасневських, Фундація імені Стефана Баторія, Фундація “Справа нового тисячоліття” та багато інших.

Перш за все, визначимо поняття “фонд” і “фундація”. В українській юридичній енциклопедії подано таке визначення: “Фонд – некомерційна (неприбуткова) організація чи установа з правами юридичної особи, що утворюється в установленому законом порядку й переслідує соціальні, благодійні та культурні цілі” [1, с. 289].

Фундація – об’єднання людей за певними професійними, економічними, соціальними, благодійними чи іншими інтересами.

Мета статті – висвітлити діяльність польських фондів та фундацій, що допомагають розвивати здібності обдарованим дітям.

Найбільшою популярністю серед обдарованих дітей та молоді користується Національний фонд допомоги обдарованим дітям, заснований за ініціативою Р. Раковського й Я. Щепанського 30 березня 1981 р. Через два роки було визначено напрями його діяльності, що полягали в наданні допомоги та підтримки обдарованим учням. Отже, важливим польським проектом, який, починаючи з 1983 р., надає обдарованим учням фінансову й

освітню підтримку та допомогу, є Національний фонд допомоги обдарованим дітям (далі – Фонд).

Перша теоретична концепція навчання й підтримки обдарованих учнів була опрацьована та представлена в Сеймі 4 вересня 1984 р. польською дослідницею І. Божим, концепцію опіки над музично обдарованими дітьми опрацював З. Бжевський.

Мета Фонду:

- створення інституціональних і матеріальних умов, що сприяють розвитку здібностей дітей та молоді;
- популяризація знань про особливі потреби обдарованих учнів і методи роботи з ними;
- створення клімату взаєморозуміння та взаємодопомоги обдарованим дітям і молоді;
- створення чіткої системи допомоги обдарованим учням, яка охоплює увесь процес навчання;
- підтримка розвитку обдарованих учнів початкових шкіл, гімназій та ліцеїв;
- допомога при підготовці до наукової роботи.

Таким чином, метою Фонду є поширення знань про особливі освітні потреби обдарованих дітей і молоді, методи роботи з ними та фінансова допомога. Фонд надає також консультації в прийнятті нормативно-правових, законних, організаційних, юридичних рішень; а популяризація ідеї про необхідність допомоги обдарованим і талановитим дітям спонукає до рішучих дій владу, культурні установи, вчителів та батьків.

Форми допомоги учасникам програми:

1. Пізнавальні та технічні здібності: проведення семінарів, спеціальних майстер-класів, досліджень у лабораторіях, курсів з іноземної мови, конференцій, семінарів; організація закордонних зустрічей з науковцями; надання викладачами вищих навчальних закладів консультацій; передплата науково-популярної літератури та журналів.

2. Музичні здібності: організація музичних майстер-класів, концертів; надання фінансової допомоги в музичних конкурсах; покупка інструментів та аксесуарів; організація курсів з іноземної мови, передплата журналів.

3. Балетні здібності: проведення концертів; надання фінансової допомоги в закордонних конкурсах; організація курсів з іноземної мови; передплата журналів.

4. Художні здібності: проведення художніх майстер-класів, проведення виставок, надання консультацій, організація курсів з іноземної мови, передплата журналів.

5. Фінансування інших заходів, що сприяють розвитку індивідуальних здібностей.

Участь у програмі Фонду може взяти кожний претендент. Відбір робіт стипендіатів складається із чотирьох етапів: 1) висновки спеціалістів;

2) оцінювання роботи спеціалістів з певної дисципліни; 3) висновки Стипендіальної комісії (до складу якої входять представники з різних дисциплін); 4) прийняття Правлінням Фонду заключного рішення.

За період 1983–2007 рр. 9367 польських учнів взяло участь у програмі Фонду. У 2007/08 н. р. – 583 учня (367 – пізнавальні здібності, 183 – музичні, 15 – балетні, 18 – художні); 34% серед них – вихідці з маленьких селищ та містечок, 60% – учні міст, з яких 35% – дівчата. У 2009/10 н. р. у програмі взяв участь 521 учень [5].

З 1984 р. стипендії вручаються в Королівському замку у Варшаві. Право на отримання стипендії мають учні всіх типів шкіл. Статистичні дані свідчать, що, починаючи з дня заснування, кількість стипендіатів щорічно збільшується. Так, у 1983/84 н. р. її отримали 56 осіб, а у 2007/08 н. р. – 131, у 2009/10 н. р. – 133 особи, з яких – 63 в перший раз [5].

У 2001–2004 рр. Загальним зібранням Фонду було прийнято рішення щодо роботи з обдарованими учнями, а основним правилом став принцип “мінімум ізоляції – максимум інтеграції”.

Фонд допомагає не лише талановитим дітям та молоді, а й турбується про вчителів, опікунів, вихователів, тобто осіб, що працюють з обдарованими дітьми. Так, в узгоджених з Міністерством національної освіти напрямках роботи передбачено такі дії:

- підготовка та підвищення кваліфікації вчителів у роботі з обдарованими учнями;
- організація та співпраця з навчальними закладами з всепольського шкільного наукового руху;
- надання їм фінансової допомоги.

З 1992 р. для талановитих учнів початкових шкіл, I та II класів гімназій проводяться заняття в природничих майстернях у м. Варшава, а з 1994 р. діє літній науковий табір у м. Пастушці. З 1999 р. під час канікул Фонд запрошує обдарованих до наукового табору Collegium Invisibile майбутніх учасників програми.

Статистичні дані свідчать, що за 1983–2007 рр. Фонд організував 24 зустрічі стипендіатів зі спеціалістами з різних дисциплін, 42 наукові табори з різних предметів, 200 спеціалізованих дослідницьких майстерень, 17 музичних майстерень, 24 художні майстерні, 548 концертів, 61 виставку [5].

Про ефективну роботу Фонду свідчать досягнення учнів, які беруть активну участь і посідають призові місця в національних та міжнародних предметних олімпіадах.

Так, наприклад, у 2007 р. під час всесвітньої олімпіади з природничих та точних наук польські учні отримали 7 золотих, 1 срібну й 4 бронзові медалі (у 2005 р. – 2 золоті, 4 срібні, 7 бронзових; у 2006 р. – 7 золотих, 5 срібних і 2 бронзові).

Починаючи з 1995 р., польські учні є активними учасниками Конкурсу робіт молодих науковців Європейського Союзу. У 2004 р. міжнарод-

не журі визнало найкращими дві роботи польських учнів – учасників програми Фонду в Міжнародному конкурсі дослідних робіт з фізики First Step to Nobel Prize in Physics (Перший крок до Нобелівської премії з фізики) [5].

Незалежно від дотацій Міністерства національної освіти Польщі, Фонд отримує фінансування з різних приватних джерел. Його підтримують: Банківське пожертвування ім. Леопольда Кроненберга, Пожертвування BRE Банку, Польське Nestlé, ZAiKS, Пожертвування “Дар серця”.

У 1993 р. Фонд отримав дотацію із золотих Фондів Європейського Союзу, у 1998 р. – допомогу з фондів Phare Fiesta II, у 2001 р. – з Фонду імені Стефана Баторія.

Уже майже 29 років у Королівському замку у м. Варшава проходять концерти та культурні заходи Фонду. Будинок польського слова публікує збірник “Гуманістичні нариси” з роботами учасників Фонду, а художня друкарня Д. Василевського з 1998 р. – каталоги виставок. Друкарня “Колібри” з 1993 р. безкоштовно публікує анонси концертів учасників Фонду, польське наукове видавництво видає книги й літературні зошити [5].

У проведенні різних заходів Фонду допомагають працівники науки, артисти, педагоги й студенти, викладачі вищих навчальних закладів, працівники дослідних інститутів, представники культури та мистецтва. Вони організують семінари й майстер-класи, запрошують колишніх випускників на канікулярні наукові засідання Collegium Invisible (Наукове товариство Collegium Invisible – організація, що навчає студентів у системі тьюторів, об’єднуючи професорів та студентів, які співпрацюють на засадах майстер – учень, що дає змогу реалізувати індивідуальну роботу, під час якої можна розвинути власні захоплення й інтереси) [7].

Фонд пишається своїми колишніми стипендіатами, які досягають життєвих успіхів. Вони публікують свої статті в польських та закордонних наукових виданнях, їх можна зустріти в дослідних центрах і вищих навчальних закладах, багато з них захистили докторські дисертації. Серед них є й такі, чиї прізвища відомі в літературному та театральному середовищах.

Можна сказати, що впродовж усієї діяльності Фонду вирросло ціле покоління стипендіатів. У програмах взяло участь більше ніж 5 тис. учнів у різних номінаціях. Це видатні музиканти, танцори, люди театру, письменники, доктори університетів. Багато з них приїздять до Фонду та проводять заняття для молодших колег.

Отже, Фонд активно бере участь у створенні цілісної системи допомоги розвитку обдарованих особистостей, яка охоплює увесь процес навчання учня: починаючи з гімназії й закінчуючи професійною діяльністю.

Усі дії Фонду спрямовані на створення в польських школах відповідних умов для розвитку науки, організації й проведення культурних та спортивних заходів. Залучаючи засоби масової інформації, навчальні заклади, дослідні інститути, працівники Фонду надають професійні психолого-педагогічні консультації, підтримують різні ініціативи, спрямовані на розвиток здібностей і таланту обдарованих дітей і молоді.

З Фондом працює багато різних закладів:

1. Варшавський університет: факультет біології, хімії, фізики, історії, математики, інформатики й механіки, Центр досліджень античної культури, музеї столиці.

2. Інститут польської Академії наук: Інститут фізики, Астрономічний центр ім. Миколи Коперника, Інститут органічної хімії, Інститут фізичної хімії, Інститут експериментальної біології, Інститут біохімії та біофізики, Центр експериментальної та клінічної медицини, Інститут молекулярної фізики.

3. Ягеллонський університет (м. Краків): факультет полоністики, Інститут математики, Інститут англійської філології, Інститут психології.

4. Університет ім. Миколи Коперника (м. Торунь): факультет математики й інформатики, Астрономічний центр, факультет образотворчого мистецтва, Інститут історії.

5. Центр нелінійних досліджень ім. Й. Шаудера.

6. Міжнародний інститут молекулярної та клітинної біології.

7. Варшавський політехнічний інститут: факультет математики, факультет електроніки.

8. Вроцлавський університет: Інститут математики, Інститут германістики.

9. Люблінський католицький університет: кафедра психології індивідуальних особливостей.

10. Університет ім. А. Міцкевича (м. Познань): Інститут історії, Інститут математики.

11. Онкологічний центр (м. Варшава).

12. Королівський замок (м. Варшава).

13. Музична академія (м. Варшава).

14. Товариство польських артистів та музикантів.

15. Академія образотворчих мистецтв (м. Варшава).

16. Польська філармонія.

17. Великий театр (м. Варшава).

18. Музичне товариство ім. К. Шимановського (м. Закопане).

19. Будинок польського слова.

20. Наукове товариство Collegium Invisibile [5].

Все вищезазначене свідчить про те, що Фонд реагує на конкретні освітні потреби, а не лише на “виявлення” й навчання окремих учнів з високим інтелектуальним рівнем; він проводить фундаментальну роботу з учнем у його середовищі; створює локальні центри підтримки розвитку здібностей обдарованих учнів, які тісно співпрацюють з місцевими органами [6, с. 58–59].

Як уже доведено практикою, відпрацьовані Фондом форми роботи не дають стовідсоткових гарантій успіху й відповідей на всі запитання, що пов’язані з навчанням та підтримкою обдарованих учнів, однак вони перевірені часом і мають непогані результати.

Розглядаючи діяльність Фондів, не можна не розглянути роботу фундації “Справа нового тисячоліття”, яка була заснована Конференцією польського Єпископату в 1984 р. (далі – Фундація).

Метою Фундації є: 1) підтримка розвитку культури; 2) надання освітніх можливостей дітям і молоді з маленьких міст; 3) розповсюдження вчення Папи Яна Павла II.

Форми допомоги:

1) організація та фінансування:

а) стипендій і нагород;

б) допомоги дітям і молоді з малозабезпечених родин з маленьких міст і селищ у доступі до освіти, науки й культури;

в) наукових праць;

г) конференцій і семінарів, конкурсів у Польщі та за кордоном;

2) співпраця з органами самоуправління, приватними та фізичними особами, що зацікавлені в реалізації цілей Фундації.

Фундація опікується учнями, починаючи від гімназії та закінчуючи вищим навчальним закладом. У її діяльність входить надання стипендій, а також турбота про духовний розвиток особистості. Основним критерієм для отримання стипендії є: середня шкільна оцінка – мінімум 4,8, проживання в місцевості з населенням до 20 тис. та сімейний прибуток з розрахунку на одну особу.

Існує два види стипендій: соціальна та наукова. Соціальний пакет включає: оплату проїзду до школи, покупку одягу, оплату помешкання. Науковий пакет, призначений на книги, оплату Інтернету, додаткові заняття, покупку музичних інструментів. Учні гімназії та ліцею отримують стипендію в розмірі 310 злотих, а студенти вищих навчальних закладів – 380 злотих. У 2009/10 н. р. стипендію Фундації отримало 2175 стипендіатів з найбільш бідних регіонів Польщі [2].

Варто також зазначити, що Фундація піклується не лише про фінансове забезпечення родини, а й стан здоров'я дитини. Її працівники організують щорічні літні наукові табори, в яких діти не лише отримують нові знання, а й відпочивають. У 2009 р. 1400 підопічних мали змогу провести цікаво час у м. Лодзь. З 2007 р. Фундація організовує подібні виїзди для студентів вищих навчальних закладів, а з 2008 р. – для випускників [2].

Таким чином, Фундація вирівнює освітні шанси, будуючи інтелектуальний капітал і створюючи еліту країни.

Суттєву допомогу обдарованим учням надає також Фонд допомоги молодим талантам Йоланти й Олександра Квасневських (далі – Фонд). Ідея Фонду виникла з переконання, що в Польщі, незважаючи на велику кількість установ, які допомагають молодим людям розвивати свої таланти, все ж таки незначний відсоток талановитої молоді втрачається. Тому Фонд надає фінансову допомогу, в першу чергу, родинам, які не можуть фінансово підтримати розвиток здібності своєї дитини.

Радою Фондою встановлено, що стипендія призначається раз на рік дітям 10–17 років на документальній підставі успіхів і досягнень (нагороди та відзнаки в конкурсах і олімпіадах, публікації, наукові праці, власні дослідження). Ці документи надає куратор освіти або зацікавлена особа.

У 1997 р. стипендію Фонду отримали 11 стипендіатів (сума – 30 тис. злотих), у 1998 р. у Президентському палаці її отримали 34 особи (70 тис. злотих), у 1999 р. – 49 осіб (107 тис. злотих) [4].

Отже, з кожним роком кількість бажаючих отримати стипендію збільшувалась. Так, у 2001 р. Радою Фонду серед 421 кандидата було обрано 52 особи, а у 2002 р. серед 576 – 50 фіналістів, у 2003 р. їх кількість дорівнювала 626, з яких обрано 50 найкращих учнів, у 2004 р. Рада Фонду призначила 49 школярам одноразову допомогу в розмірі 3 тис. злотих і одному учаснику програми – 1500 злотих [4]. У 2005 р. серед 348 осіб Радою обрано 50 найкращих учнів, які отримали стипендії в розмірі 3 тис. злотих. Й. Квасневською засновано також Фонд “Порозуміння без бар’єрів”, який допомагає здібним дітям з вадами здоров’я.

Висвітлюючи діяльність Фондів, які допомагають обдарованим дітям, потрібно розглянути діяльність Фундації імені Стефана Баторія.

Справа в тому, що важливою освітньою проблемою в Польщі є нерівності в освіті. Незважаючи на те, що більша частина молодих людей здобуває вищу освіту, половина сільської молоді продовжує навчання лише до 18 років, і тільки 15% отримують диплом магістра.

Такий стан речей пов’язаний з тим, що обдаровані діти, які мешкають у селах, мають менше можливостей для розвитку своїх здібностей (наприклад, відсутність позакласних занять, на яких вони можуть поглибити свої знання). Саме для того, щоб допомогти цій категорії дітей, уже 10 років Фундація імені Стефана Баторія проводить програму “Рівні шанси”, метою якої є створення стипендіальної системи допомоги школярам з маленьких міст і сільської місцевості, які мають наміри здобути освіту у вищих навчальних закладах. У першу чергу, таку допомогу отримують обдаровані діти з незаможних родин.

Фундація співпрацює із 40 місцевими недержавними організаціями з усієї Польщі, які отримують дотації на проведення місцевих стипендіальних програм. Отримані кошти дають змогу кожного року виплачувати стипендії 1200 учням гімназій і ліцеїв з незаможних родин. Стипендія в розмірі 100–380 злотих на місяць призначена на закупівлю підручників, оплату Інтернету, додаткових курсів, книг, а також покупку білетів у кіно та театр.

Головними джерелами фінансування стипендій для незаможних родин у рамках програми “Рівні шанси” є 1% від податку, спонсорська допомога фірм і приватних осіб. Упродовж 10 років існування цієї програми 10 360 учнів отримали стипендії (сума стипендіального фонду дорівнювала 9 902 787 злотих). У 2009 р., завдяки кампанії отримання 1% податку, таку допомогу отримало 1137 стипендіатів [3].

У 1992 р. розпочала свою діяльність Польська фундація дітей та молоді. Її метою є всебічний розвиток дітей і молоді, а також вирівнювання освітніх шансів учнів, що мешкають у маленьких містах і селах.

Фундація надає фінансову допомогу, організовує заняття для представників органів самоуправління, лідерів недержавних установ та неформальних молодіжних об'єднань. Працівники проводять заняття для вчителів та вихователів, на яких вони представляють нові методи роботи з молодими людьми.

Сьогодні Фундація тісно співпрацює з Міжнародним молодіжним фондом. З 1992–2009 р. загальний обсяг Фундації дорівнював 41 645 600 злотих. Кожного року її допомогу отримують 200 тис. осіб.

Висновки. Отже, аналіз літератури свідчить, що Фонди надають суттєву допомогу обдарованим дітям, залежно від видів здібностей. Їх діяльність свідчить про цілісну систему допомоги обдарованим особистостям, починаючи з гімназії й закінчуючи професійною діяльністю. Представники Фондів піклуються, щоб усі діти мали однакові шанси для розвитку своїх можливостей, особлива увага приділяється дітям з малозабезпечених родин та маленьких містечок і селищ. Свідченням ефективності їх роботи є високі результати польських учнів в олімпіадах і конкурсах усіх рівнів. Працівники освіти розуміють важливість такої діяльності, оскільки саме від талановитих дітей залежить майбутнє країни. Інвестиція в освіту є завжди прибутковою, а допомога обдарованим дітям має подвійну перевагу й корисна як учням, так і суспільству.

Література

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю.С. Шемшученко (голов. ред.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 768 с.
2. Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dzielo.pl.
3. Fundacja im. Stefana Batorego [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.batory.org.pl.
4. Fundacji działa Fundusz Pomocy Młodym Talentom Jolanty i Aleksandra Kwaśniewskich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.j.kwasniewska.okf.pl.
5. Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fundusz.org>.
6. Propozycje Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci w sprawie kształcenia uczniów wybitnie uzdolnionych w zreformowanym systemie edukacji // Dyrektor Szkoły. – 1999, nr 7/8, s. 58–59.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ci.edu.pl/>.